

Silvio Berlusconi mag afgelopen december andermaal het vege lijf gered hebben in het Italiaanse parlement, hij is meer dan ooit aangewezen op steun van de Lega Nord. Deze populistische, regionalistische partij wint aan kracht – in de regio, maar ook in het verguisde Rome.

Ruimte voor de Lega Nord

Vorig jaar maart boekte de Lega Nord tijdens de regionale verkiezingen een grote winst. De Italiaanse media spraken van een *tsunami leghista*. De partij behaalde ruim 12% van de stemmen (20% in de acht regio's waarin ze meedeed). Daarmee was de electorale basis van de Lega in vijf jaar tijd meer dan verdubbeld.

De Lega Nord vindt het onverteerbaar dat de noordelijke regio's in Italië de financiële kar moeten trekken van 'het zuiden' en streeft naar fiscale zelfstandigheid. Omdat het noorden van oudsher geen duidelijke culturele eenheid vormt, construeert de partij een geschiedenis én een geografie om de territoriale en politieke eisen te rechtvaardigen.

'Bergamo ligt net zo ver van Oslo als van Lampedusa. Hoe kun je dan nog spreken van één nationaliteit?'

Centrale thema's

De populistische en directe retoriek van de Lega Nord draait om drie thema's. Ten eerste zet de partij zich af tegen de centrale overheid, die de *mezzogiorno*, ofwel Zuid-Italië, consequent zou voortrekken ten koste van het noorden. De Lega rekent de staat en het centraal gelegen Rome, dat verantwoordelijk is voor het 'verkwanselen' van 's lands belastinggeld, impliciet tot het zuiden van het land. De bevolking van Noord-Italië zou volgens de Lega (fiscaal) 'de baas moeten zijn in eigen huis'.

Daarnaast is de Lega in haar uitingen sterk xenofobisch. Eerst moesten de migranten uit Zuid-Italië het ontgelden, nu zijn de immigranten van buiten de Europese Unie (*extracomunitari*) het doelwit.

Op enkele affiches vergelijkt de Lega de eigen Padaniërs met Indianen, om te benadrukken waartoe een continue instroom van buitenlanders kan leiden. Er wordt gesuggereerd dat de Padanische cultuur net zo rigoureuus onder de voet wordt gelopen en dat er net zo weinig van zal overblijven als van de Amerikaanse Indianencultuur. De xenofobische retoriek is net als bij andere anti-immigrantenpartijen in Europa sterk verbonden met het thema veiligheid.

Word wakker Padaniërs!

Met de Lega Nord tegen de dief Rome.

De strijd voor Padania (hier de jeugdbeweging uit het noordwestelijke Piemonte) gaat niet om een oude geografische entiteit, wat de Keltische symboliek op het spandoek doet vermoeden, maar draait 'gewoon' om noord tegen zuid.

teit. De partij construeert een geschiedenis én een geografie om de territoriale en politieke eisen te rechtvaardigen. Het gebied waarvoor de Lega Nord meer zelfstandigheid nastreeft is nogal vaag gedefinieerd, maar er bestaat wel een naam voor: Padania. Volgens partijleider en oprichter Umberto Bossi zijn er maar weinig delen van de wereld die op zo'n homogene gemeenschappelijke cultuur kunnen bogen als Padania. Het deugdzaam, hardwerkende volk in Noord-Italië, afstammelingen van de Noord-Europese Kelten, wordt daarbij afgezet tegen de luie, corrupte profiteurs uit het zuiden. Zelfs de Amerikaanse politicoloog Robert Putnam heeft een voor de Lega welgevallige duit in het zakje gedaan. In zijn longitudinale vergelijkende studie vond hij belangrijke verschillen in bestuurlijke efficiëntie, die hij wijt aan de culturele context waarbinnen die besturen opereren. De noordelijke regio's zijn (uiteraard) efficiënter dan de zuidelijke. Volgens Putnam hebben die culturele verschillen diepe historische wortels.

Hoewel het onwaarschijnlijk is dat Noord-Italië zich zal afscheiden van de Italiaanse staat, zoals Fabrizio Eva in 1997 overtuigend illustreerde, heeft de Lega Nord sinds de oprichting wel een proces van (fiscale) federalisering in gang gezet. Het 'noordelijke probleem' is nadrukkelijk op de Italiaanse politieke agenda gezet en zowel linkse als rechtse partijen ontkomen er niet aan een visie te ontwikkelen die de burgers in Noord-Italië aanspreekt.

Vruchtbare bodems

Hoewel een groot deel van de Noord-Italianen voorstander is van verregaande federalisering, slaat de etnoculturele, xenofobische retoriek van de Lega in sommige regio's beter aan dan in andere. De verkiezingsuitslagen van de Lega Nord fluctueerden vanaf het begin sterk, maar de *heartlands* van de partij zijn altijd vrij stabiel gebleven. Het zijn steeds dezelfde gemeenten waar de Lega Nord het sterkst uit de bus komt.

Eerst waren de migranten uit Zuid-Italië doelwit, nu zijn het de immigranten van buiten de EU

Ten derde keert de behoudende Lega Nord zich tegen globalisering en de Europese Unie.

Verbeelde gemeenschap

Sinds de jaren 90 lijken politieke groeperingen die opkomen voor regionale belangen in Europa aan invloed te winnen. Dwars tegen de globalisering in groeit het aantal regionalistische bewegingen die streven naar meer autonomie voor een bepaald gebied.

De Italiaanse politieke partij Lega Nord is er een van, gebaseerd op de constructie van een *verbeelde gemeenschap*. De eisen van deze politieke partij zijn sinds de oprichting meermalen bijgesteld, maar de roep om meer zelfstandigheid voor het noorden van Italië is altijd het uitgangspunt geweest.

Anders dan bij regionalistische politieke partijen in bijvoorbeeld Wales, Baskenland, Catalonië en Schotland zijn de claims van de Lega Nord niet gebaseerd op een gebied dat vanuit de historie als een natie te beschouwen is. Toch tracht de Lega Nord haar claims te voorzien van een territoriale component door te spreken van een Noord-Italiaanse etnici-

Zij maakten plotseling kennis met immigratie. Nu wonen ze in reservaten!

maakte instrumenten van blik en hout (Gioppini di Bergamo), een theatergroep die maskers gebruikt die stammen uit het boerencarnaval uit de 19de eeuw (Maschere di Dossena) en een muziekgroep die traditionele Bergamaskische versjes speelt (Nôter di Bèrghem).

In de regionale krant *Eco di Bergamo* legt Zogno's wethouder van cultuur uit waarom de nadruk in het culturele zomerprogramma van het dorp ligt op de lokale tradities. 'In 2006 werd al een kleinschalige cursus ontwikkeld om tradities in stand te houden die langzaam dreigen te verdwijnen. Door de aanzienlijke belangstelling voor Keltische dansen die eeuwenlang in de valleien zijn overgeleverd, bieden we het thema dit seizoen in een uitgebreide versie opnieuw aan.'

In festa

Deze hang naar tradities sluit goed aan bij het discours van de Lega Nord. Hoewel economische argumenten de basis vormen van het electorale succes van de partij, is de lokale mobilisatie van burgers opvallend weinig politiek getint. Ik was in Zogno toen de Lega daar een week lang feesten organiseerde. Ook op andere plaatsen doet ze dat heel frequent. De Lega is de enige politieke partij in Italië die zich op die manier manifesteert.

Het feest in Zogno speelde zich grotendeels af in een grote witte tent even buiten het centrum. Binnen stonden lange tafels met eenvoudige stoelen. De tent bood plaats aan een paar honderd mensen die gratis naar binnen konden. Allerlei affiches van de Lega Nord vormden het decor.

Rond zeven uur zat de tent al goed vol. Aan één kant was een keuken waar vele vrijwilligers lokale gerechten bereidden en een bar waar vooral bier en wijn werden geschonken. Je kon er kleding van de Lega Nord en van Padania kopen en ook mokken, sleutelhangers en aanstekers. Hoewel de Lega het feest organiseerde en de decoratie politiek getint was, ging het veel mensen om de gezelligheid, het eten en het drinken. Ze konden voor weinig geld genieten van een simpele maaltijd met een drankje en een lot voor de bingo. Er waren ook spelletjes waarbij vooral kinderen in de prijzen konden vallen.

Deze feesten zijn bedoeld om de lokale bevolking een sfeervolle avond te bezorgen waar een gevoel van saamhorigheid ontstaat – alles onder de vlag van de Lega. Er komen

De aanhang van populistisch regionalisme kan over korte afstand sterk verschillen. Statistische analyses wijzen uit dat Lega-bolwerken vooral kleinschalige gemeenten zijn met weinig hoogopgeleiden, een dominantie van de industriële sector ten opzichte van de dienstensector, veel ambachtslieden met een eigen bedrijfje en weinig werknemers in loondienst.

Veldwerkonderzoek in de provincies Bergamo en Treviso, waar ruim een derde van de kiezers op de Lega Nord heeft gestemd, maakt nog beter duidelijk in welke lokale omgevingen populistisch regionalisme goed gedijt. Ik richt me hier op de verschillen in populariteit binnen de provincie Bergamo, maar Treviso vertoont een vergelijkbaar beeld.

De provincie Bergamo kent twee morfologisch sterk verschillende gebieden. Het deel ten zuiden van de hoofdstad is vlak, het noordelijke deel bergachtig met smalle valleien. Vooral in geïsoleerde dorpjes en gehuchten in het bergachtige noorden is mobilisatie voor de Lega Nord succesvol. In het merendeel van deze kernen stemde zeker de helft van de bevolking in maart 2010 op de Lega en

in sommige zelfs tweederde. In deze valleien wonen geen of nauwelijks (arbeids)migranten uit het buitenland, omdat er weinig werk is. Iets meer dan de helft van de bevolking is werkzaam in de (lokale) industrie.

Tradities

Wie in de alpiene dorpjes vertoeft, kunnen de gemeenschapszin en de hang naar culturele tradities niet ontgaan. In de paar weken die ik verbleef in de centrale plaats van de Valle Brembana, Zogno, werden tal van activiteiten georganiseerd met een focus op lokaal gewortelde cultuur: een cursus traditioneel dansen, een poppenspel waarin typisch Bergamaskische personages opdraven in traditionele kostuums, muzikale gezelschappen in klederdracht die spelen op zelfge-

In geïsoleerde bergdorpjes in het noorden stemde in maart 2010 de helft tot tweederde op de Lega Nord

FOTO: UMBERTO RIVA, MCP, FRULLI

Tijdens een feest in Pontida bereiden jongeren de traditionele polenta – een maispap die letterlijk stijf staat van Padanische symboliek.

voornamelijk gezinnen op af, maar ook ouderen, groepjes jongeren en mensen die puur voor de gezelligheid aanschuiven.

De feesten bulken van Padaanse symboliek. Zo wordt er polenta, een gerecht uit de streek, geserveerd en zijn veel teksten in het regionale dialect. Een jonge vrouw gaf aan dat de affiches in de regionale taal meer als decor dienen dan dat mensen de regionale taal werkelijk spreken. Als lokale Lega-politici tussen de gerechten door toespraken houden, luistert men aandachtig. De toespraken zijn deels politiek; de sprekers zetten zich in *oneliners* af tegen de linkse partijen en stellen dat de Lega Nord meer te zeggen moet krijgen in de landelijke politiek. Daarnaast benadrukken de toespraken de eigen identiteit van Bergamasken en Padaniërs. De sprekers zetten zich flink af tegen de nationale staat. Tussendoor prijzen ze het eten en wijzen ze erop hoe leuk het is dat de kinderen samen spelen.

Veel politieker is de demonstratiemars die de Lega jaarlijks vanuit Pontida organiseert en waarin duizenden mensen meelopen. Deze mars krijgt ook aanzienlijk meer aandacht in

Ja tegen polenta, nee tegen couscous. Trots op onze gebruiken.

de media. Lokale, kleinschalige Lega-feesten, zoals in Zogno, zijn een veel minder beladen en in het oog springende vorm van mobilisatie. Maar het effect ervan mag je niet onderschatten.

Stedelijke netwerken

In de steden en in de dorpen die door een goede ontsluiting tot het stedelijke netwerk van Milaan, Brescia en Bergamo behoren, verloopt de mobilisatie voor het regionalis-

De Lega mobiliseert de bevolking met dorpsfeesten: gratis eten, drinken, gezelligheid en een enkele toespraak

tische project van de Lega moeizamer. Hier wonen meer arbeidsmigranten afkomstig uit het buitenland en uit Zuid-Italië. Daarbij sluit de dagelijkse leefwereld van de inwoners minder goed aan bij de ethnoculturele retoriek van de partij. Ook in kernen die zich hoofdzakelijk richten op toerisme heeft de Lega meer moeite kiezers te mobiliseren. In de gemeenten aan het drukbezochte Lago d'Iseo, zoals Lovere, gelegen temidden van Lega-bolwerken, stemmen betrekkelijk weinig mensen op de Lega. Het toerisme en de hogescholen met studenten uit de wijde omgeving brengen meer invloeden van buitenaf. Het culturele aanbod wijkt dan ook sterk af van dat in de dorpen in de valleien. Zo is er het internationale festival van de korte film, een optreden in de lokale basiliek van een internationaal koor uit New York en een optreden van een Moskou's jeugdballetgezelschap. Het muziekfestival Quiet Please is gericht op buitenlandse muziek.

Federalisering

Al zijn het mensen die stemmen en niet gemeenten of regio's, toch zijn het steeds dezelfde gemeenten waar de Lega veel stemmen behaalt. De ethnoculturele component van het programma van de Lega vindt voornamelijk gehoor in de rurale, meer geïsoleerde gebieden zonder veel migratie, en minder in de stedelijke netwerken. Afscheiding van een homogeen Noord-Italië lijkt dan ook een utopie. Maar de federalisering van Italië en de grotere fiscale onafhankelijkheid van de noordelijke regio's zal zich zeer waarschijnlijk verder doorzetten. Voor de meer praktische, fiscaal-economische argumenten van de Lega is namelijk brede en groeiende steun onder grote delen van de bevolking. En gezien Berlusconi's toegenomen afhankelijkheid van de Lega zal de partij de komende tijd ongetwijfeld nog sterker haar stempel op het nationale beleid in Italië weten te drukken. •

Bronnen

- Anderson, B. 1996. *Imagined communities*. Verso, London.
- Eva, F. 1997. The unlikely independence of Northern Italy. *Geojournal*, 43.
- McDonnell, D. 2006. A weekend in Padania: regionalist populism and the Lega Nord. *Politics*, 26 (2).
- Putnam, R.D. 1993. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.